

Marie Elmegaard og Katja Gottlieb

GADENS STEMME

ET DANSKFAGLIGT FORLØB TIL UDSKOLINGEN

INTRODUKTION TIL LÆREREN

Gadens Stemmer er et undervisningsforløb i to dele, som er blevet til i samarbejdet mellem Daneklærerforeningen og den socialøkonomiske virksomhed, Gadens Stemmer, der tilbyder byvandring i nogle af Københavns kvarterer og beretter om livet på bagsiden af samfundet.

Undervisningsmaterialet kan fungere med eller uden disse byvandring, men lægger også op til den åbne skole, hvor eleverne på godt og ondt møder mennesker, der i en vandring på tværs af København fortæller om deres livs op- og nedture.

Der er med dette undervisningsforløb lagt op til et skønlitterært og journalistisk arbejde i udskolingens ældste klasser, men også et indsigtfuldt møde med menneskelivet på godt og ondt.

Undervisningsforløbet er prøveforberedende dels til prøveform B og iPrøven.

Samarbejde

Undervisningsmaterialet, "Gadens Stemmer", er blevet til i samarbejdet mellem Gadens stemmer og Daneklærerforeningen.

Gadens Stemmer er en socialøkonomisk virksomhed dedikeret til at skabe møder mellem mennesker på tværs af samfundsskel og derved udfordre fordomme om socialt udsatte. Hvert år går Gadens Stemmer mellem 500-1000 byvandring, hvoraf størstedelen af kunderne er uddannelsesinstitutioner. Samtidig er Gadens Stemmer en alternativ arbejdsplads, hvor socialt udsatte, som ikke nødvendigvis kan yde 100% på det ordinære arbejdsmarked, kan finde lønnet og meningsgivende beskæftigelse og opnå social inklusion i samfundet.

I efteråret 2017 indgik Gadens Stemmer og Daneklærerforeningen et samarbejde med det formål at skabe et undervisningsforløb, der kan pirre udskolingselevernes indsigt og erkendelse. I forløbet og den tilhørende byvandring er det muligt for udskolingens elever at møde mennesker, der kan fortælle en smertefuld, måske skamfuld livshistorie og derigennem belyse det samfund, som vi alle er en del af. Nemlig et samfund, der ikke er så perfekt, som det fremstilles, men derimod rummer tonsvis af sårbare, uperfekte, pinlige, sorgfulde fortællinger om det at være menneske.

Dannelsesmål

Undervisningsmaterialet, "Gadens Stemmer – mellem skønlitteratur og journalistisk", består af to undervisningsforløb målrettet udskolingens elever:

- "Hvis vi rykker godt sammen..."
- "På gaden"

Eleverne skal i forløbet, "Hvis vi rykker godt sammen", sætte fokus på Gadens Stemmer og arbejdet med litteratur for at opleve og få dybere indsigt i sig selv og andre. De skal læse litteratur for at opnå glæde ved det digteriske og æstetiske sprog og for at øge deres viden om litteratur og de sammenhænge, som litteraturen er en del af. Teksterne kan samlet opives som et fordybelsesområde til folkeskolens afgangsprøve, prøveform B, eller deles op og opgives som enkelttekster, der knytter sig til fordybelsesområder som "Romanikken", "Det moderne gennembrud", "Mellemkrigstiden i ord og billeder" eller fagtekster. Der er til sidst i forløbet forslag til paralleltekster, eleverne kan vælge som prøveoplæg.

Eleverne skal i forløbet, "På gaden", opnå indsigt i skyggesider af vores samfund. Her møder eleverne mennesker, der på godt og ondt har måtte stå ansigt til ansigt med en lang række udfordringer i deres liv. Eleverne arbejder med denne indsigt sideløbende med et skriftligt arbejde med essays. Eleverne introduceres til essaygenren, komposition, sproglige virkemidler, modtagervenligt layout, internetsøgning og dokumentation.

Materialet knytter an til en byvandring med Gadens Stemmer. Vi foreslår, at man arbejder med det ene forløb i ugerne op til byvandringen, og efter byvandringen går i dybden med det andet forløb. Man kan afhængig af temperament, klassen og den øvrige årsplanlægning vælge den rækkefølge, der passer bedst.

Mål

Som det ofte er tilfældet i danskfaget, vil man gennem arbejdet med de to forløb komme til at berøre en lang række af de færdigheds- og vidensmål, som de nye fælles mål for faget dansk opstiller. Med udgangspunkt i de nye fælles mål kan man pege på kompetenceområderne:

Læsning

Herunder færdigheds- og vidensmålene
Forberedelse, afkodning, sprogforståelse, tekstforståelse og sammenhæng.

Fortolkning

Herunder færdigheds- og vidensmålene
Undersøgelse, fortolkning, vurdering og perspektivering.

Og

Fremstilling

Færdigheds- og vidensmålene
Planlægning, forberedelse, fremstilling, respons, korrektur, præsentation og evaluering

Baggrund

Materialet består af denne lærervejledning. Hertil kommer to hæfter, som indeholder de to undervisningsforløb. Begge hæfter er elevhenvendt.

I hæftet, "Hvis vi rykker godt sammen..." (elevhenvendt), er der et antal tekster, som er trykt bagerst i hæftet. En del af teksterne kan med lethed findes på nettet, hvorfor det er op til læreren, om de skal trykkes til eleverne. Det kan dog være en fordel, når man arbejder med analyse.

Differentiering og evaluering

Alle opgaver kan differentieres og varieres efter behov, ligesom at man kan springe opgaver over, eller nøjes med at bruge enkelte, hvis de alligevel understøtter det arbejde, man er i gang med. Det er oplagt, at lave et samarbejde med læreren i historie eller samfundsfag, når denne alligevel arbejder med metode og kildekritik. Evaluering af elevernes udbytte af undervisningen finder i høj grad sted i samtalerne og løsningen af de opgaver, der finder sted undervejs.

FORLØB 1

HVIS VI RYKKER GODT SAMMEN... LÆRERHENVENDT

Varighed: 14-16 lektioner

"Gadens Stemmer - Her kommer skravlet som rejser sig op" er titlen på den interviewbog, Gadens Stemmer udgav i 2016. Bogen er skrevet af forfatteren Malene Ravn og er blevet til på baggrund af interviews med en række af de guider, der arbejder for Gadens Stemmer. Det er altså nogle af de mennesker man kan møde, hvis man vælger at tage på en omvisning på samfundets skyggeside, og få et indblik i de baggårde og afkroge, mange sjældent kommer i. Gadens Stemmer giver stemme til nogle af de mennesker, det er nemt at have en mening om, men som selv sjældent kommer til orde. I dette undervisningsforløb arbejder vi i dybden med de ansigter, skravlet og de skæve, der gennem årene har haft en plads i litteraturen. Vi er her alle sammen. Hvis vi rykker tæt sammen, så er der plads til alle...

Titel:	Forfatter:	Genre:	Årstal:
Indenfor og Udenfor	Robert Storm Petersen	Naivistisk Maleri	1938
Hvis vi sidder tæt sammen	Robert Storm Petersen	Tegning	1943
Landet	Marie Key	Pop-sang	2012
Manden på risten	Aage Steffensen	Revy-vise	1936
Hun duede ikke	H. C. Andersen	Eventyr	1855
Børnehjem	Malene Ravn	Interview (uddrag)	2016
Muldsjud	Henrik Pontoppidan	Novelle	1888
Politiet kan ikke flytte misbrugere	Vejle Amts Folkeblad	Artikel	2017
Til en ven som tog det hvide pulver	Nis Petersen	Digt	1926
Så var jeg lige pludselig hjemløs	Malene Ravn	Interview (uddrag)	2016
Tre fotos	Roberts Osis	Fotografier	2016/2017

Alle tekster er trykt bag i elevhæftet.

Baggrundstekst om skravlet i litteraturen

I gammel tid var litteraturen knyttet til kongemagten og kirken, hvor hyldestdigtning og salmer udgjorde nogle af grundstenene i digtningen. Først med udviklingen af et egentligt borgerskab i slutningen af 1700-tallet opstod et reelt behov for en ny litteratur; samfundsdebatlitteratur, videnskabelig litteratur, tidsskrifter og ikke mindst skønlitteraturen. Aftagerne af denne litteratur var dog af stadig den veluddannede borgere, der havde tid og råd og evnerne til at læse. De, der stod på kanten af samfundet, eller helt uden for samfundet, var ikke en del af litteraturen.

Eleverne er på nuværende tidspunkt formentlig bekendte med romantikken, hvor de litterære tekster i det store hele glimrede ved fravær af det uskønne og samfundets skyggesider. En af undtagelserne herfra er Blicher, der i sin levetid opnåede stor folkelig popularitet med sine mange tekster, der tog udgangspunkt i almuens dagligliv, og også hos H. C. Andersen finder vi under den romantiske overflade en uro, der har forankring i hans opvækst i et fattigt miljø. Noget der afspejles i flere af hans tekster.

Først med det moderne gennembruds krav om at sætte problemer under debat træder skravlet for alvor ind på den litterære scene, og forfattere som Martin Andersen Nexø og Henrik Pontoppidan taler i deres litteratur de fattige og de udstødtes sag.

I mellemkrigstiden, der var præget af stor nød og arbejdsløshed, og altså derfor skubbede flere ud på samfundets kant, er landsstrygeren en populær skikkelse i litteraturen. I amerikansk litteratur har vi den senere nobelprisvinder John Steinbeck, der i en periode selv havde levet som landarbejder, og omsatte sine erfaringer til klassikere som "Øst for Paradis" og ikke mindst "Vredens Druer", der udspiller sig blandt fattige landarbejdere. Vi følger i "Vredens Druer" den fattige familien Joads, der som en konsekvens af tørke, økonomi og samfundsforhold, må gå fra hus og hjem.

I samme periode har vi i Danmark Storm P, der med sine nu ikoniske tegninger og malerier, hvor vagabonder ofte spillede en rolle, lod nogle af samfundets udstødte komme til orde i bitter-søde, og ofte sarkastiske kommentarer til bedsteborgernes hverdag. I litteraturen finder vi i denne periode den nu næsten glemte Nis Petersen. Han blev i sin samtid dyrket som en rock-star, og levede stærkt og døde ung. Han levede i en periode som vagabond, og skrev om såvel alkoholmisbrug og stofmisbrug. To af hans digte er optaget i Højskolesangbogen, og hans roman "Sandalmagernes Gade" betragtes stadig som en klassiker i dansk litteratur.

Senere så vi i 1950'erne og 60'erne en romantisering af vagabonderne. Mange kender formentlig stadig Morten Korchs Martin, der i skikkelse af Poul Reichart sang sig sorgløst gennem sommeren i filmen, "Vagabonderne på Bakkegården". *Er du dus med himlens fugle?* Vagabonden som litterært fænomen er i dag næsten glemt. Hvis man googler vagabond, er det et skomærke. Det er ikke mærkeligt. Begrebet spiller på frihed, længsel og lyst. Samfundets udstødte er her stadig. De ser bare anderledes ud i dag.

Lektion 1**Indenfor og Udenfor****Opgave 1**
Opgave 2 En dobbelt-
lektion

Klassesamtale
Klassen introduceres kort til forløbet. Herefter fælles brainstorm om mennesker, der er på kanten af samfundet eller står helt uden for.

Hvem er uden for vores samfund? Vagabond, spritter, misbruger, hjemløs. Hvilke begreber kender de? Og hvilke erfaringer har de, der kan inddrages i arbejdet?

Forsøg at komme omkring den romantiserede vagabond, såvel som virkelighedens hjemløse, som man måske går forbi på gaden uden at se i øjnene.

Herefter arbejdes med Storm P-maleriet, "Indenfor og Udenfor" (opgave 1). Og Storm P som kunstner (Opgave 2).

Der samles afslutningsvis op fællesskab i klassen.

Lektion 2 En dobbelt-
lektion**Hvis bare vi rykker godt sammen...
og Manden på Risten****Opgave 3**
Opgave 4

Storm P brugte ofte vagabonden som figur i sine tegninger. Han lod dem kommentere på den almindelige borgers liv og lod dem komme til orde. Ind i mellem var hans vagabonder en skarp kommentar til samfundet, ind imellem var de hyggelige figurer, der kommenterede på almindelige hverdagsbegivenheder.

Klassen arbejder videre med elevopgaverne. Der arbejdes fortsat med Storm P. Denne gang med udgangspunkt i en af hans mange velkendte vittighedstegninger. Herefter arbejdes med to sangtekster, der begge rummer en kritik af samfundsforholdene.

Marie Keys "Landet" fra 2012 tager tematikken om at rykke sammen op, som vi også ser i Storm Ps tegning. Og revyvisen "Manden på Risten" fra 1936 er en underspillet kommentar til datidens store sociale nød.

Man kan vælge at gå i dybden med en litterær analyse af teksterne, inden eleverne ser nær-

mere på teksterne i relation til dette forløb, hvor fokus er på menneskene på kanten.

Begge sange kan findes på YouTube.

Lektion 3

En dobbeltlektion

Æstetisk udtryk**Opgave 5**

To og to skal eleverne lave en illustration, der tager udgangspunkt i Storm P's univers og "Manden på risten". I kan selv vælge udtryksform afhængig af kunnen, materialeadgang og kendskab til diverse billedbehandlingsprogram mv.

Illustrationen skal tage udgangspunkt i ordene:

"Indenfor og Udenfor"

Og der skal laves en billedtekst, der knytter sig til illustrationen. Eleverne får en dobbeltlektion. Og der samles afslutningsvis op i klassen, hvor illustrationerne præsenteres.

Lektion 4

En dobbeltlektion

"Hun Duede Ikke" af H. C. Andersen**Opgave 6**

Læreren læser eventyret, "Hun duede ikke", højt for klassen. Fokus er på, at eleverne forstår teksten. Eleverne følger undervejs med i teksten.

Efterfølgende læser eleverne selv teksten:

"Børnehjem" af Malene Ravn

Eleverne skal inden læsning vide, at de efterfølgende selv skal formulere opgaver til de to tekster. Se lektion 5.

Lektion 5

En dobbeltlektion

Eleverne arbejder i en dobbeltlektion med selv at formulere et antal opgaver til de to tekster (H.C. Andersen og Malene Ravn).

Opgave 7

Efterfølgende bytter grupperne opgaver, og eleverne besvarer altså således kammeraternes opgaver.

Afslutningsvis samles op i klassen.

Hvilke opgaver fik I?

Fungerede det?

Passede opgaver og tekst godt sammen?

Hvad var godt?

Hvad kunne have været bedre?

Lektion 6
En dobbelt-
lektion

Det Moderne Gennembrud

Opgave 8

Indledningsvis genopfrisker i perioden, Det Moderne Gennembrud. Lav et mindmap på tavlen/brug en padlet, hvor alle byder ind. Det er en mulighed at lave en mere traditionel analyseopgave her, inden eleverne går i gang med nedenstående opgave.

Læreren læser teksten "Muldskud" af Henrik Pontoppidan (1857-1943) højt for eleverne, der følger med i teksten. Bed eleverne om at markere og spørge, hvis der er ord, de ikke forstår undervejs. Alternativt kan de sætte en streg under ordene, og så kan I gennemgå dem efter endt læsning.

Hvis I tidligere har arbejdet med Henrik Pontoppidan vil I måske huske, at han ofte benyttede sig af ironi i sine tekster. Henrik Pontoppidan betragtes som en af det moderne gennembruds forfattere, hvilket man kan se af novellen, "Muldskud" (1888). Læg under læsningen særligt mærke til:

Hvad er udenfor? Og hvad er indenfor?
Hvordan beskrives haven?
Hvordan beskrives den døde vagabond?
Kan man flytte fra problemerne?
Kan vi genkende det med, at der er noget vi helst ikke vil se?

Lektion 7
En dobbelt-
lektion

Skriv din indsigt

Opgave 9

I forlængelse af læsningen af "Muldskud" læser eleverne alene/to og to artiklen fra Vejle Amts Folkeblad.

Eleverne skriver en kort novelle med udgangspunkt i artiklen. De lader sig inspirere af Henrik Pontoppidans "Muldskud". Fokus er på at udtrykke sig æstetisk. Der arbejdes med teksten i klassen, og teksterne kan afslutningsvis fremlægges for de øvrige elever.

Lektion 8

Byvandring

Opgave 10

Eleverne forholder sig i denne opgave til en række forskellige udtryk. Opgaven lægger op til at klassen skal på byvandring med Gadens Stemmer. Klassen skal efter deres byvandring undersøge det miljø, de gik tur i, ved at tage

billeder, der udtrykker en stemning og skildrer det at være uden for det etablerede system. De skal som sidste opgave inden byvandringen læse et digt, en interviewtekst og se tre fotografier.

Eleverne besøger også to unge fotografers instagramprofiler som inspiration.

Efter byvandringen får de på egen hånd lov til at gå ud og tage et fotografi. Det må ikke være et portræt. Hvis der er mennesker på, skal disse være ikke-identificerbare.

Når I kommer hjem, skriver eleverne en kort billedtekst, og alle uploader deres tekst og billede til profilen.

Når alle har gjort det gennemgår I i fællesskab arbejdet og vurderer jeres fælles byvandningsprofil.

De tekster der læses/behandles er:

Nis Petersen: "Til en ven som tog det hvide pulver"

Malene Ravn: "Så var jeg lige pludselig hjemløs"

Roberts Osis: Tre fotografier.

Besøg desuden instagram-profilerne

Vesterbros gader

Og

Morten Hauge

Forslag til paralleltekster

Shaka Loveless – Tomgang (musikvideo)

Storm P – Tilbage til naturen (maleri)

Martin Andersen Nexø – Gårdsangeren (novelle)

Tom Kristensen – Lirekassen (digt)

Martin Andersen Nexø – Tyvetøs (novelle)

H. C. Andersen – Den lille pige med svovlstikkerne (eventyr)

OPGAVE 1

INDENFOR OG UDENFOR

Maleriet *Indenfor og udenfor* er malet af den danske kunstner Storm P. i 1938.

Opgaver i grupper:

Se på billedet. Hvad forestiller det?

Hvem er indenfor, og hvem er udenfor?

Hvad vil det sige at være udenfor?

Og hvad betyder talemåden: At være indenfor i varmen?

Hvis I får at vide, at den store bygning til venstre i billedet er et sindssygehospital, og menneskerne i gården er indlagt, hvilken betydning får det så at være *indenfor* og *udenfor*?

Find tre situationer, der foregår inden for muren, som er identiske med scener, som foregår uden for murene. Hvad siger billedet om vores normalitetsbegreb?